

ПРИСЯГА У СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ ТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИНАХ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ у XVI – першій половині XVII ст.

Проаналізовані норми державного законодавства та практичні аспекти реалізації інституту присяги у публічному просторі та у сфері матеріального права на землях Правобережної України у XV – першій половині XVII ст. Доведено, що присяга реалізувала ідею публічності в українському суспільно-правовому житті, а процедура присягання була самостійним видом доказу у цивільному судочинстві.

Ключові слова: присяга, публічність, цивільно-правові відносини, процедура, судочинство, городський суд, земський суд, Головний Трибунал.

Український соціум XVI–XVII ст. увійшов у період інституційних змін, які зачепили різноманітні сфери життя, зокрема право і судочинство. Разом із тим зберігали свою вагу традиційні суспільні явища, які існували у вигляді обрядів і ритуалів. Суспільно-правове життя цього періоду багате на розмаїття форм і виявів, що відобразилося у тенденції до публічності процесів. У публічному просторі зароджувалися, переходили у конфліктну фазу та зрештою знаходили вирішення відносини між окремими особами та соціально-професійними групами. Нова більш відкрита і конкурентна суспільна атмосфера позначилася на змісті правових норм, на появі та вдосконаленні суспільно-правових процедур. Щоправда М. Блок зазначав із цього приводу, що правова регламентація як імперативна норма, до того ж санкціонована владою, ніколи не є єдиною: у нашій щоденній поведінці ми постійно підкоряємося кодексам моральним, професійним, світським, які часто вимагають від нас зовсім іншого, аніж кодекс законів як такий [5, с. 81]. Тож у суспільстві ранньомодерної доби саме інститут присяги зберігав традиційне значення, як символічне дійство і ритуал, і одночасно функціонував у плінних

обставинах реформованої дійсності. Присягання ставало частиною більш складних і змістовних дій процедурного характеру.

Окремі аспекти застосування інституту присяги у публічному і правовому просторі українських земель Великого князівства Литовського, Руського і Жомойтського (далі – ВКЛРЖ) і Речі Посполитої досліджували вітчизняні історики різних поколінь. О. Яковлів досліджував звичаєве українське право, у якому присяга виконувала функції обряду, якого неухильно дотримувалися [21]. І. Черкаський вивчав процедуру присягання як складову селянського (копного) судочинства [19]. Я. Падох називає присягу серед доказів у литовсько-руському судочинстві разом із зізнанням, документами, оглядом і речовими доказами, свідками, жеребом і допитами на муках [13, с. 668-669]. А. Гурбик з'ясував місце присяги у судово-правовій практиці українських міщан [6]. Н. Старченко розглядає інститут присяги у контексті дослідження правової культури волинської шляхти, зокрема культури ворожості з притаманними їй ритуалами і сценаріями розгортання конфлікту [17]. Попри чималі фактографічні напрацювання та теоретичні рефлексії узагальнююча праця на цю тема-

тику в сучасній українській історіографії відсутня.

Метою студії є дослідження інституту присяги у суспільному житті та у цивільному судочинстві Правобережної України (Київщини і Волині) у XVI – першій половині XVII ст. Джерельною базою роботи є нормативне законодавство, яке діяло на Правобережжі у цей період та акти шляхетських гродських і земських судів Київського і Волинського воєводств.

Історична природа присяги закорінена у сакральний обряд, що надавав відповідним правам і обов'язкам значущості, поєднуючи в собі юридичну і моральну (релігійну) відповідальність [20, с. 137-138]. Очищувальна присяга відома ще у давньоруському праві: у Руській Правді вона заміняла показання свідків, а, отже, прирівнювалася до специфічного нематеріального самотійного різновиду доказів. Згадується «рота» – текст присяги й у Статуті князя Володимира Мономаха як засіб відведення звинувачення у приховуванні чужих холопів-втікачів [8, с. 368].

Присяга у литовсько-руському праві використовувалася як спосіб підтвердження набутої законно власності, як правова дія, спрямована на встановлення і фіксацію власника, обсягу рухомого і нерухомого майна. Процедура принесення присяги у таких справах була необхідною умовою і етапом проведення інших процесуальних дій, реалізації норм різного роду привілеїв, матеріально-грошових стягнень чи застосування санкцій. Як свідчить судова практика вже у XV ст. засвідчення прав власності на землю передбачало складання публічної присяги свідками і зацікавленими особами. Рішення про розмежування земель або про належність земельних наділів приймалося на підставі різних документів: листів-наказів великого князя, актів продажу, дарування чи застави. Важливим для прийняття остаточного рішення було підкріплення юридичних актів процедурою присяги, після якої особи допускалися до виголошення свідчень. Скажімо, 24 червня 1495 р. у Дорогичині місцевий намісник прийняв межувальний лист, у якому фіксувався факт принесення присяги 18 свідками на земельному наділі, що був предметом суперечки. У документі йдеться про те, що намісник ухвалив рішення «подлугь листовь и науки вашей милости и тежь подлугь присягь тых людей добрыхь». Лише після присягання свідки були опитані, а їх свідчення, як виявлені докази, були занесені у актові книги – «А тыи мели светки присягнувши светчити...» [3, с. 72].

Присяга сформувалася як складова традиційної правової культури, для якої прилюдне усно промовлене слово та посилання на ім'я Бога були необхідними і водночас достатніми умовами підтвердження своєї позиції, укладання і забезпечення виконання різного роду цивільних договорів, домовленостей, узятих зобов'язань. Складання присяги сприймалося у правовій свідомості мешканців руських земель ВКЛРЖ як прийняття морально-правового зобов'язання, яке мало вищу силу [10]. Порушення присяги прирівнювалася до гріховного діяння, морального злочину, духовного падіння. У судовому акті від 7 червня 1457 р. про встановлення прав на землю відмова приносити присягу так пояснюється свідками сторони: «мы на томь не присягаемь и греху собі не принимаемь» [3, с. 11].

У законодавстві XVI ст. присяга неодмінний правовий ритуал і чітко закріплена юридична норма. Так, згідно Статуту ВКЛРЖ 1529 р. (розділ 1, артикул 3, 4 та розділ 3, артикул 11) присягання супроводжувало процедуру підтвердження законності придбання або успадкування власності та у процесі доведення належності до шляхетського стану [7, с. 71, 79-80]. Про присягу, як про складову правових процедур, йдеться в універсалі Сигізмунда I 10 червня 1532 р. про затвердження торгових шляхів для перегону волів і перевезення товарів з Волощини, Поділля, Галичини та Волині на територію Польщі [18, с. 58]. Торгівець, на якого впала підозра у порушенні законів про торгівельні шляхи та правила перевезення товарів, мав продемонструвати законслухняність, склавши тілесну присягу, тобто

присягу з колінопреклонінням. Інакше він оголошувався винним і підпадав покаранню.

В універсалі Сигізмунда Августа 8 жовтня 1547 р. обумовлюється процедура перетину товару через митницю, на який є королівський привілей на безмитне перевезення. Купці для підтвердження належності товару князям чи панам мали скласти присягу перед королівськими митниками – «тые купьцы мають тымь мытником нашимь присягу чинити: хрестияне подлугь права свого, а жидова на десятеро божье приказанье...» [18, с. 75].

Присяга була важливою елементом комплексу юридично-правових ставових привілеїв шляхти. Складання присяги прирівнювалося до правового механізму, що відповідав безумовному доказу. У 1559 р. сейм прийняв ухвалу про те, що шляхта Литовсько-Руської держави за умови складання присяги звільнялася від сплати мит за вивезення на продаж продуктів власного виробництва. Зміст цієї ухвали трансформувалася у норму Статуту ВКЛРЖ 1566 р. [14, с. 28-29]. Процедура присягання лише підкреслює, увиразнює привілей у економічній сфері, у комплексі заходів вона засвідчує особливе правове і матеріальне становище шляхти, сигналізує про формально-юридичне закріплення правового відособлення та економічного домінування шляхетського стану.

У Статуті ВКЛРЖ 1566 р. присяга кваліфікується як необхідна позаправова процедура тісно пов'язана із такими ланками слідчого процесу як власне свідчення сторін та надання свідків для підтвердження своїх позицій. Від обґрунтованості речових доказів та від вибору свідків, їх надійності залежало рішення суду про допущення сторони до присяги. Артикул 2 розділу 14 прямо закликав суддів допускати до присягання ту сторону, яка краще обґрунтовувала свою позицію, організувала свій захист, представивши суду надійних свідків – «при своїх сведках близшая будет ку доводу» [15, с. 192]. Присяга була частиною судово-слідчих дій, ланкою у процесі встановлення істини – визнання вини чи доведення невинуватості. Поняття «довод

слухний» і «присяга» у праві й у правовій свідомості розрізнялися і мали цілком самостійне значення. Відтак чітко розмежовувався процес збору і представлення доказів та процедура присягання. Правові акти яскраво ілюструють це розуміння: «доводи» відносяться до процесуальних дій правового характеру, а складання присяги належить до символічних і ритуальних процедур, покликаних швидше підкреслити відданість традиційним цінностям, силу і непорушність слова, освяченого посиленням на ім'я Бога, благородність походження.

Статут 1566 р. регламентує використання присяги у більшості цивільних справ. До цивільно-правових відносин, легітиміція яких передбачала виконання процедури присягання, належать: підтвердження законності угод про заставу (арт. 10 розд. 1, арт. 22, розд. 7); підтвердження існування раніше укладених угод (боргові, заставні, маєткові листи) у випадку втрати оригіналів документів (арт. 24 розд. 7); укладання та умови виконання договору позики (арт. 25 розд. 7); порядок складання заповіту у надзвичайних обставинах (арт. 3 розд. 8). У більшості з цих артикулів чітко простежується головна мета і зміст присягання: присягою підтверджується чистота намірів, відсутність злого умислу у діях, законслухняність і лояльність до державно-правової системи.

Порядок визначення кордонів між маєтками, який урегульовувався артикулом 1 розділу 9 передбачав присутність 18 свідків від кожної сторони. Шість відібраних свідків і учасник процесу на вимогу суду зобов'язувалися принести присягу – «и кого найдуть судьи близшого ку доводу, тогда кожного стану вишеймененых маеть и з шестма сведками, сам семей на своем кгрунте присегнуть» [15, с. 153]. Ця норма вирішальним чином позначалася на підсумках судового розгляду, адже «визнання судом, яка сторона ближча до доводу і приносить присягу, дорівнювало визнанню правоти даної сторони» [15, с. 521]. Артикул 2 розділу 9 встановлював відповідальність за не вчасне прибуття однієї із

сторін до суду у справах про межі та межові знаки: у такому випадку інша сторона, надавши свідків – «сведков присяглых» і склавши персональну присягу, отримувала рішення на свою користь [15, с. 154].

Обмеження допуску до свідчень у земельних справах визначалися артикулом 3 розділу 9. До свідчення, а, отже, до складання присяги не допускалися особи не християнського віросповідання («не мають сведества припуцони бити жидове а ни татарове, одно християнського Римского або Греческого закону») та ті, християни, які не відвідували церкву, тобто не сповідалися і не причащалися («которые божого тела не принимают») [15, с. 154]. Іудеї могли свідчити під присягою у не шляхетських судах, для них існував окремий порядок проведення процедури та відмінний текст роти [18, с. 327].

Процедура присягання мала чітко окреслені законодавством станові рамки, будучи, по-суті, символом і практичним елементом станово-правової автономізації. Окремий тип присяги був передбачений для духовенства, шляхти, міщан, селян. У випадку, якщо, до прикладу, світська влада примушувала складати присягу осіб духовного стану, це призводило до конфліктних ситуацій, до скарг і намагання захистити свої корпоративні правові імунітети. Так, у скарзі православного духовенства на зловживання місцевих старост до князя К. Острозького 16 червня 1590 р. зазначений і примус до присягання перед ними – «приправуючи о присяги» [4, с. 268].

Про процедуру приведення до присяги возним свідків яскраво свідчить уривок з судового акту Витебської земської книги 1598 р.: «...которые вси три светки имени выш помененые выконываючи присягу свою заразом перед нами вразом поклекнувши и по два пальцы не евангелию светую наложивши почали были присягу свою з роты имь написаное за возным по слову вымовляти» [12, с. 16].

У політико-правовій дійсності Київщини і Волині присяга була досить поширеним явищем. У публічному просторі та правовій культурі міст вона використовувалася під

час виголошення заяв, оприлюднення і внесення до судових книг статистичних даних, кількісного обліку осіб чи об'єктів, інвентарів, документів, що містили важливу інформацію і визначали правовий порядок володіння, успадкування, санкціонували поділ і встановлювали межі маєтків. Присяга використовувався для засвідчення факту укладання та істинності змісту різних документів цивільно-правової сфери. 24 жовтня 1635 р. у луцькому гродському суді острозький бурмістр О. Романович зробив заяву під присягою про кількість ремісників на частині міської території, яка належала спадкоємниці князів Острозьких, Анні-Алоїзі Ходкевич [11, с. 12-13].

На підставі присягання свідків або місцевих урядників приймалися рішення центральною владою. 2 лютого 1596 р. підписано королівський декрет про звільнення київського воєводи князя К. Острозького від сплати податків (побору і чопового) з його маєтків у Кременецькому повіті, спустошених татарами і повсталими козаками [16, с. 108-109]. Це рішення з'явилося лише після того, як було виконано інший декрет короля – вийти, бурмистри та керівники сільських громад (отамани) склали присягу у кременецькому гродському суді і засвідчили збитки від «попаленю тых маєтности от татарина и спустошеню от козаков» [16, с. 109].

Складання присяги обумовлювалося коронною конституцією, зокрема у розділі присвяченому порядку сплати цля – прикордонного мита. Фактори, слуги пана, які супроводжували товар у дорозі, складали присягу – «сознанье факторское» на митниці. У них вони зазначали факт сплати та розмір мита за перевезений товар. Присяга фактора оформлювалася у вигляді окремого документа, який уносився до реєстраційних книг митної комори [18, с. 193-204]. Застосування процедури присягання у контексті дотримання митного законодавства мало на меті забезпечити отримання об'єктивної інформації про власника товару, про законність перевезення товару, про маршрут транспортування та обсяг товару.

Від отриманої у правовий спосіб інформації залежала сума нарахованого до сплати мита, у чому була зацікавлена як митна комора, так і особа, яка здійснювала торгівельні операції. Присяги на підтвердження власності товару стали правовою нормою у сфері практичного здійснення торгівельно-економічних відносин на Волині у першій половині XVII ст. Збереглася велика кількість документів, у яких яскраво проявилось значення присяги у якості провідного механізму підтвердження законності прав власності та легітимності реалізованої торговельно-економічної діяльності. Так, зокрема, 25 серпня 1636 р. у Володимирському замку Микола Якович склав присягу, у якій засвідчив, що він, як слуга Юрія Заславського, переганяв 110 волів [18, с. 305].

Складання присяги було обов'язковою умовою процедури повернення селян-втікачів до власника. На першому етапі присягу складала потерпіла сторона, яка підтверджувала правдивість наведеної у позові інформації (засвідчувався факт приналежності втікачів до маєтків саме цього господаря, вказувалася їх кількість, нерідко стать і вік). 11 лютого 1611 р. возний Київського воєводства зі свідками прибув до Овруча для зустрічі з місцевим старостою князем М. Вишневецьким «для вислухання присяги» у справі про втечу селян Я. Білкевича до містечка Михайлова. Возний виконував рішення київського гродського суду [1, с. 148-149].

Окремі ланки процесу повернення втікачів визначалися судовим рішенням та «листом», у якому сторона повертала «збеглих» і брала на себе низку додаткових зобов'язань. До прикладу, 1 листопада 1593 р. возний А. Храповський повідомив гродському суді у Луцьку про те, що київський воєвода К. Острозький видав частину селян, які були підданими князя Й. Корецького. Однак частина інша частина селян продовжувала перебувати у маєтках Острозького. Возний у реляції зазначив, що всупереч попередньому «запису» урядники і слуги воєводи решту селян не повернули, «присяги не чинили», а сам князь

грошової компенсації за кожну неповернуту людину не сплатив [16, с. 100]. Варто зауважити з цього приводу, що відмова присягати з боку власників, їх слуг чи підданих часто трапляється у актових матеріалах цього періоду [9, арк. 1-1 зв.]. У таких випадках розгляд справи переносився на апеляційний рівень, що об'єктивно призводило до затягування судового процесу.

Поширеною була присяга на підтвердження прав власності. У випадку земельних спорів суд зобов'язував сторони скласти присягу, у якій містилося підтвердження законності володіння маєтками на підставі надання чи укладеного договору. Це була обов'язкова процедура, визначена сеймовими конституціями. Складалася така присяга на основі попередньо визначеного тексту роти у присутності возного. Скажімо, присягу на підтвердження прав власності на худобу склав 25 серпня 1636 р. слуга князя Ю. Заславського Микола Янович, у якій підтвердив, що на ярмарок до Лукова переганяють 110 волів із Заславської волості. У документі, внесеному возним до володимирських замкових книг згадується, що присяга складається перед іконою – «прихиялючис до конституции коронных о цѣлах водных ухваленых, присягу телесную перед выображенем Христа пана укривкованого..., водлуг роты в праве написаное...» [18, с. 313]. Присяга стала провідним аргументом житомирського гродського суду у справі про встановлення законного власника села Панівці, за яке змагалися Януш Острозький та Петро Семашко. Рішення суду від 24 серпня 1584 р. надавало можливість уряднику Панівців для підтвердження своїх свідчень (а вони у свою чергу були на користь волинського князя) прийняти присягу [2, с. 95].

Присяга використовувалася для підтвердження угод, які містили матеріальні зобов'язання. У деяких випадках для пришвидшення справи прописувалася спрощена юридична процедура без виконання символічних ритуалів. Сторони у таких документах «листах добровільних» чітко обумовлювали

негайне і безумовне виконання угоди або узгоджували порядок сплати суми штрафних санкцій, не вдаючись до процедури присягання. У 1611 р. О. Тишкевич на відшкодування грошового боргу передає Ф. Жашковському у трирічне тимчасове володіння село Голодки Житомирського повіту. Гарантією виконання угоди був заклад у сумі двох тисяч польських золотих, який мав сплачуватися на першу вимогу позивача без складання присяги – «на голое речене, кром доводу и присяги телесное» [1, с. 141]. Подібний лист О. Тишкевич видав також Ю. Вилзі, у якому було визначено умови і механізм сплати закладу «без присяги телесное» [1, с. 229].

Складання присяги ініціювали як місцеві суди, так і суд апеляційного рівня – Головний Трибунал. Трибунальський суд відправляв до земського суду своїм декретом тих, хто апелював до вищого установи для приведення їх до присяги щодо вказаних меж володінь [12, с. 22]. Декрет Головного Трибуналу 1628 р. передбачав складання присяги Т. Ходикою-Криницьким, який мав підтвердити відсутність у своїх володіннях, у містечку Басані Київського повіту, підданих селян мазирського маршалка Ю. Лозки. Зрештою фігуранти цієї справи уклали приятельську угоду і Криницький, так і не присягнувши, а, отже, визнавши справедливість висунутих щодо нього претензій, сплатив компенсацію позивачу за втікачів – «за тые подданные... достаточная и skutечная сатисфакция» [16, с. 217].

Аналіз законодавчих нормативних актів та актового матеріалу свідчить про те, процедура присягання мала велику моральну і правову силу. Присягою засвідчували існування правового документа, що у свою

чергу слугувало підставою для виконання наступного етапу адміністративно-розпорядчих або правових дій. Процедура присягання була відтак самостійним видом доказу у цивільному судочинстві, інструментом легалізації як судових, так і управлінських рішень.

Отже, інститут присяги у суспільному житті Правобережної України у XVI – першій половині XVII ст. виконував функцію легального регуляторного механізму, застосування якого в умовах недоформованості інститутів, забезпечувало стале функціонування базових соціальних підсистем та призводило до розв'язання наявних суперечностей у правовій площині. Присяга реалізовувала ідею публічності, яка тлумачилася як широкий спектр соціально-економічних, матеріальних і соціально-статусних, символічних презентацій інтересів особи. Процедура присягання врегульовувала комплекс цивільно-правових відносин у середині суспільного організму, вирішуючи конфліктні ситуації чи запобігаючи їх виникненню. Застосування такого механізму сприяло формуванню атмосфери довіри і співпраці, переводячи взаємовідносини у публічну сферу. Широке застосування присяги у публічному суспільному просторі, як важливої процедури судочинства та дієвого механізму реалізації і захисту матеріальних і статусних прав, яскраво характеризує особливості суспільно-економічного устрою українських земель, засадничими рисами якого були право на матеріальне приватне володіння та публічні інструменти захисту власності. Разом із тенденцією на набуття правосуб'єктності різними верствами населення, індивідуалізацією та урізноманітненням форм суспільного життя ці риси закладали тривку основу цивілізаційного коду українського соціуму ранньонового часу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Актова книга Житомирського гродського уряду 1611 року / [Підготували до видання А.М. Матвієнко, В.М. Мойсієнко]. – Житомир, 2002. – 390 с.
2. Актова книга Житомирського міського уряду кінця XVI ст. (1582-1588 pp.) / [Підготував до видання М. К.Бойчук]. – К.: Наукова думка, 1965. – 191 с.
3. Акты Литовской метрики / [Собраны Ф.Леонтовичем]. Т. 1. Вип. 2. – Варшава, 1897. – 255 с.

4. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временною комиссией для разбора древних актов, Высочайше утвержденною при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. Ч. I. Т. I. Акты, относящиеся к истории православной церкви в Юго-Западной России (1481-1596 гг.) [Под ред. Н. Иванишева] – К., 1859. – X+554 с.
5. Блок М. Апология истории / М. Блок. – М.: Наука, 1973. – 232 с.
6. Гурбик А.О. Місце самоврядування в суспільній свідомості і практиці / А.О. Гурбик // Українське суспільство на зламі середньовіччя та нового часу : нариси з історії ментальності та національної свідомості. – К., 2001. – С. 250-277.
7. Законодательные акты Великого княжества Литовского XV-XVI вв. / [Сборник материалов под редакцией И.И. Яковкина]. – Ленинград: Соцекгиз, 1936. – 155 с.
8. Захарченко П.П. Історія держави і права України: Підручник / П.П. Захарченко. – К., Атіка, 2004. – 368 с.
9. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, ф. 59, № 40.
10. Крупка О. В. Реалізація принципів публічності і моральності в праві та судочинстві на землях Правобережної України в XVI – першій половині XVII ст. / О.В. Крупка // Слов'янський вісник. Збірник наукових праць. – Рівне, 2014. – Вип. 20. – Ч. 1. – С. 64-75.
11. Ковальський М. Етюди з історії Острога. Нариси / Ковальський М. – Острог, 1998. – 287 с.
12. Лаппо И.И. Земский суд в Великом княжестве Литовском в конце XVI в. / И.И. Лаппо. – СПб., 1897. – 39 с.
13. Падох Я. Історія українського судівництва / Я. Падох // Енциклопедія українознавства. [Загальна частина]. – К., 1995. – Т. 2. – 1995. – С. 665-670.
14. Статут Великого князства Литовского 1566 года // Временник Московского общества истории и древностей российских. – 1855. – Кн. 23. – 1855. – 240+75 с.
15. Статути Великого князівства Литовського. У 3-х томах. / [За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова]. – Одеса, 2003. – Т. 2. (Статут ВКЛ 1566). – 2003. – 560 с.
16. Селянський рух на Україні 1569 – 1647 рр. [Збірник документів і матеріалів]. – К.: Наукова думка, 1993. – 534 с.
17. Старченко Н. Честь, кров і риторика. Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (друга половина XVI – XVII століття) / Н. Старченко. – К.: Laugus, 2014. – 512 с.
18. Торгівля на Україні XIV – середина XVII ст.: Волинь і Наддніпрянщина. – К.: Наукова думка, 1990. – 408 с.
19. Черкаський І. Громадський (копний) суд на Україні – Русі XVI – XVIII віках / Черкаський І. // Праці комісії для вивчення історії західно-руського та українського права. – К., 1928. – Вип. 4, 5. – 1928. – 714 с.
20. Шаповал В. М. Присяга // Юридична енциклопедія: В 6 т. / [Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. – К.: Українська енциклопедія, 2003. – Т. 5: П-С. – С. 137-138.
21. Яковлів А. Українське право // Українська культура. [Лекції за редакцією Д. Антоновича] / А. Яковлів. – К.: Либідь, 1993. – С. 222-236.

О. В. Крупка,

Національний університет водного господарства та природопольовання, г. Ровно, Україна

ПРИСЯГА В ОБЩЕСТВЕННОЙ ЖИЗНИ И ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫХ ОТНОШЕНИЯХ ПРАВОБЕРЕЖНОЙ УКРАИНЫ в XVI – первой половине XVII века

Проанализированы нормы государственного законодательства и практические аспекты реализации института присяги в публичном пространстве и сфере материального права на землях Правобережной Украины в XV – первой половине XVII вв. Доказано, что присяга реализовывала идею публичности в украинском общественно-правовой жизни, а процедура присягания была самостоятельным видом доказательств в гражданском судопроизводстве.

Ключевые слова: *присяга, публичность, гражданско-правовые отношения, процедура, судопроизводство, городский суд, земский суд, Главный Трибунал.*

О. Крупка

National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne, Ukraine

OATH IN PUBLIC LIFE AND CIVIL LAW RELATIONS RIGHT-BANK UKRAINE in the XVI–XVII century the first half

Analyzed the rules of public law and practical aspects of the Institute oath in public space and in the substantive law on Right-bank Ukraine in the XV – the first half of the seventeenth century. The historic nature of the oath is rooted in

the sacred rite that has provided the relevant rights and obligations of value, combining legal and moral responsibility. Oath of the lithuanian-ruthenian law was used as a verification method lawfully acquired property as legal action aimed at the establishment owner, in fixing the amount of movable and immovable property. Procedure oath was a prerequisite stage of proceedings and legal actions, implementing regulations regulatory privileges, deals with material obligations, sanctions.

It is proved that the oath implemented the idea of publicity ukrainian in public life, and swear procedure was independent view of evidence in civil proceedings. Procedure swear regulate complex civil relations in the middle of society, solving conflicts. On the basis of legal regulations and assembly material found swear that the procedure had great moral and legal force. Oath certifies the existence of a legal instrument, which in turn serve as the basis for the next phase of the executive or judicial proceedings. The procedure was then swear tool legalization as judicial and administrative decisions.

Institute oath in public life served as legal regulatory mechanism, the use of which ensures sustainable functioning of basic social subsystems and led to the solution of existing contradictions in the legal plane. The wide use oath in public social space as an important procedure justice and effective mechanism for implementation and protection of the rights and status of material vividly describes the features of the socio-economic structure of ukrainian lands fundamental features of which were eligible for financial private ownership and public defenses of property.

Keywords: *oath, publicity, civil relations, procedure, rule-making, zemskij court, grodskij court, tribunal chief.*

Рецензенти: *Сінкевич Є. Г., д-р іст. наук, проф.;*
Тригуб П. М., д-р іст. наук, проф.